

תורה והוראה

פרשת ויקהל פקודי תשע"ב

קוראים יקרים!

כחכנה לחודש ניסן בכלל, ולחג הפסח בפרט, קוראים השבוע את פרשת פרה. חז"ל מדגישים את הסתירה הפנימית הגלומה בפרה האדומה: הפרה מטהרת טמאים, אך בה בעת היא מטמאת טהורים – כל מי שמתעסק בפרה ובאפרה, נטמא. עוד עניין של סתירה שאנו מוצאים בפרה האדומה הוא ערוב של אפר עם מים. חז"ל מגדירים אפר כדבר שאינו בר גיבול – אפר אינו מתערב במים. למרות זאת, התורה מצווה לערב אפר במים, והיא ה"תערובת" המטהרת את הטמא. טומאת מיתה מסמלת מחסום שאין לנו אפשרות לראות בעדו. חיי עולם הזה מסתיימים עם רגע המוות, ומתוך זווית ראייה אנושית, אין לנו דרך לעבור אותו. מכאן הטומאה – סתימה רוחנית – של מגע עם המיתה.

הפתרון שהתורה מעמידה ל"סתימה" של טומאת מת הוא הפרה האדומה, חוק שגם החכם מכל אדם לא זכה לרדת את עומק עניינו. הפרה האדומה מלמדת אותנו שניתן לחיות גם עם הסתירה – שניתן להמשיך הלאה גם כשאין פתרון.

בדרך הזו האדם זוכה להיטהר מטומאתו. ובדרך זה מכינים אנו את עצמנו לקראת הגאולה ממצרים.

הגאולה ממצרים בנויה באה בגילוי אל-טבעי, ניסים שאין השכל מכילם. מי שחי אך במערכת מובנת, בתוך גבולות שכלו, אינו יכול להכיל את אורות הגאולה. רק מי שמשחרר מגבולות אנוש, ומיטהר במי פרה, זוכה להיגאל. ויה"ר שנזכה ל"כימי צאתכם מארץ מצרים אראנו נפלאות", לגאולה שלמה וקרובה במהרה בימינו.

מאמר השבוע עוסק בהגדרה ההלכתית של תאורה חשמלית. כבר לפני מספר דורות חדרה התאורה החשמלית לחיים היומיומיים שלנו, וחדירה זו מעלה מספר שאלות הלכתיות. האם אפשר להדליק נרות שבת בתאורה חשמלית? האם אפשר להשתמש בנר הבדלה חשמלי? ומה הדין של נרות חנוכה? בשאלות אלו, ועוד, נעסוק במאמר השבועי.

תאורה חשמלית לנרות שבת ושאר מצוות

בפרשת השבוע, פרשת ויקהל, אנו מוצאים את ציווי התורה להימנע מהבערת אש בשבת: "לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת" (שמות לה, ג).

כיום, האיסור על הבערת אש בשבת הפך לאיסור רחב הכולל רבים מתוך מעשי החול השגורים, מנהיגה ברכב ועד כיבוי האורות. האחרונה – הנורה החשמלית – כבר נידונה (בגרסתה הראשונית) על-ידי גדולי הפוסקים של דורות קדומים כאש, וכמי שנכללת בצו התורה "לא תבערו אש". במאמר הנוכחי נדון במעמד ההלכתי של תאורה חשמלית – התחליף המודרני לאש, המאפשר הספקת אור בדרך קלה ונקייה. האם ניתן להשתמש בתאורה חשמלית לצורך הדלקת נרות שבת? האם תאורה חשמלית כשרה כנר הבדלה? האם ניתן להדליק נרות חנוכה בתאורה חשמלית? בשאלות אלו ועוד נדון בהמשך הדברים.

תאורה חשמלית לנרות שבת

שלשה טעמים נאמרו בהדלקת נרות שבת, ונבארם בקצרה:

א. משום עונג שבת. במדרש תנחומא מבואר שתיקנו חז"ל שיהיה נר דלוק בביתו משום מצות עונג שבת: "דתנו רבנן, מניין שחייב אדם להיות זהיר וזריז בהדלקת הנר בשבת - שנאמר (ישעיה נח): **וקראת לשבת ענג - זו הדלקת הנר בשבת**". בתוספות (שבת כה, ב, ד"ה הדלקת) ביארו שאדם מתענג בזה שסועד במקום מואר, ומכאן החובה הבסיסית להדליק נרות שבת. טעם זה מפורש אף בשולחן ערוך (או"ח סימן רסג, סעיף ב): "אחד האנשים ואחד הנשים, חייבים להיות בבתיהם נר דלוק בשבת; אפי' אין לו מה יאכל שואל על הפתחים ולקוח שמן ומדליק את הנר, **שזה בכלל עונג שבת הוא**". גם במשנה ברורה (ס"ק א) ציין שחובת הדלקת הנר היא מפני עונג שבת.

ב. משום כבוד שבת. מעבר לעונג שבת שיש בהדלקת הנר, נרות שבת גם **מכבדים** את השבת. כך ביאר רש"י על דברי הגמרא הנ"ל ש"הדלקת נר בשבת חובה": "חובה, **כבוד שבת הוא** שאין סעודה חשובה אלא במקום אור כעין יממא". טעם זה נאמר כבר בדברי חז"ל בילקוט שמעוני (במדבר פרק ח, סימן תשיט): "וכבוד השבת - נרותיה הן כבודה". כידוע גם כיום, סעודה מכובדת, כיאה לכבוד השבת, דורשת תאורה בהתאם.

ג. משום שלום בית. טעם שלישי לתקנת הדלקת נרות שבת הוא כדי שלא ישלחו אנשים בעצים ובאבנים, דבר שעלול לגרום לקטטה בין בני הבית. כך נאמר בגמרא (שבת כג, ב): "נר

ביתו וקידוש היום נר ביתו עדיף, **משום שלום ביתו**. רש"י פירש שבני ביתו מצטערים לישיב בחושך, ועוד פירש (כה, ב ד"ה הדלקת): "דבמקום שאין נר אין שלום, שהולך ונכשל, והולך באפילה". ב'שולחן ערוך הרב' הדגיש שמפני טעם זה יש להדליק נר בכל חדר וחדר (סימן רסג, סעיף א): "תיקנו חכמים שיהיה לכל אדם נר דולק בשבת בכל חדר וחדר שהולך שם שבת, משום שלום בית שלא יכשל בעץ או באבן".

ייתכן שטעם זה של "שלום בית" כלול בטעם של "כבוד שבת", שכן מכבודו של יום השבת הוא שתשרה אווירת שלום על הבית, ולא ייכשלו בעצים ובאבנים. ראה בדיון ארוך בכך בשו"ת אז נדברו (ח"ה, סימן א). מנגד, בערוך השולחן (סימן רסג, סעיף ב) כתב שהטעם של שלום הבית הוא בכלל "עונג שבת", ואילו הטעם של "כבוד שבת" מחייב הדלקת הנרות דווקא במקום הסעודה.

לכאורה, תאורה חשמלית מקיימת את כל הטעמים הנ"ל. ואמנם, בספר 'שמירת שבת כהלכתה' (פרק מג, הערה כב) מצויינים כמה וכמה פוסקים (ובתוכם ה'בית יצחק' ח"א, סימן קכ, אות ה ו-ח"ב, סימן לא, אות ח) שהקלו, במקום צורך, את השימוש בתאורה חשמלית לצורך הדלקת נרות שבת.

הסתייגות מתאורה חשמלית לנרות שבת

עם זאת, כמה פוסקים הביעו הסתייגות משימוש בתאורה חשמלית לצורך הדלקת נרות שבת.

בספר 'אור לציון' (ח"ג, עמ' קפט) כתב שאין להשתמש בחשמל לצורך נרות שבת, מפני שבניגוד לשמן שבנר, החשמל אינו קיים בתאורה בשעת ההדלקה, אלא זורם לתוכה רק לאחר ההדלקה. מסיבה זו, ניתן לומר שאין כאן "מעשה הדלקה", ואין אדם מקיים את מצוותו בכך.

טיעון דומה מועלה על-ידי הגרש"ז אורבך זצ"ל (הו"ד ב'שמירת שבת כהלכתה', שם), ומכוח זה מציע לחלק בין מנורה המופעלת על-ידי מצבר (שכל החשמל כבר נמצא) לבין מנורה המופעלת על-ידי חיבור לחשמל.

אנו מוצאים הסתייגות נוספת בספר 'זכרון יעקב' (סימן יד, אות ב), המעלה חשש שבניגוד לנרות שבת, בתאורה חשמלית אין היכר של הדלקה לכבוד השבת. כיון שמשתמשים באותה תאורה לאורך כל השבוע, הרי שאין להשתמש בתאורה חשמלית, אלא באופן שמייצר "נרות חשמליות" שיש בהם ייחוד לכבוד שבת.

אולם, יש להעיר על כך שאמנם בזמננו יש בהדלקת נרות (שעווה) ייחוד והיכר לכבוד שבת, אך בזמני חז"ל הרי תאורת החול הייתה אף היא על-ידי נרות, וסביר להניח שלא היה הבדל משמעותי בין נרות שבת לבין נרות החול. הבדל שכזה, על כל פנים, אינו מוזכר בדברי חז"ל והפוסקים. בשל חששות אלו, ועוד חששות (כגון החשש להפסקות חשמל – חשש שכיום הופחת ברמתו), יש שפסקו שאין לברך ברכת "להדליק נר של שבת" על תאורת חשמל (ראה שו"ת שרגא המאיר ח"ה, סימן יא; ראה גם שו"ת מהרש"ג ח"ב, סימן קז). בשו"ת יביע אומר (ח"ב, סימן יז) אינו

מתייחס לברכת המצווה, אך מעלה כמה חששות, ומסיק שאף שאין בהם די לפסול תאורה חשמלית לנרות שבת, עדיין בהחלט יש להעדיף הדלקת נרות שמן.

עם זאת, ולמרות החששות השונים שהועלו, רוב גדולי הפוסקים מסכימים שניתן להדליק ולברך על תאורה חשמלית (יש להקפיד ולהדליק שני גופי תאורה, על דרך שני נרות שבת, אחד כנגד "זכור" ואחד כנגד "שמור") – על אף שבוודאי יש להדליק נרות שמן כאשר הדבר אפשרי. גם נודע שכששהה הגר"מ פיינשטיין במלון, ולא יכול היה להדליק נרות שבת, בירך על הדלקת פנס חשמלי.

הסרת כיסוי מתאורה לצורך הדלקת הנר

בהנחה שניתן להשתמש בתאורה חשמלית, עולה שאלה מעניינת: האם צריכים להפעיל את התאורה לכבוד שבת, או שמא די בזה שמסירים כיסוי הנתון על התאורה לכבוד שבת?

לכאורה, התשובה תהיה שדרוש מעשה הדלקה חיובי, ולא די במעשה הסרת הכיסוי. מצוות נר שבת היא של הדלקה, ויש צורך במעשה חיובי, ולא מעשה שלילי של הסרת כיסוי. על דרך זו דן בספר 'הר צבי' (על הטור, או"ח סימן רסג).

הגרש"ז אורבך זצ"ל (הו"ד ב'שמירת שבת כהלכתה', פרק מג, הערה כג) כתב להוכיח כן (שלא די בהסרת כיסוי) מזה שאילו היה אפשרי לקיים את המצוות בדרך זו, אזי היה אפשר "להדליק" נרות שבת בשבת עצמה, שכן אין מלאכה בהסרת הכיסוי. כיון שסביר להניח שאין דרך להדליק נרות שבת ביום השבת, יש להסיק שהמצווה דורשת מעשה אקטיבי, ולא די בהסרת הכיסוי.

תאורה חשמלית לצורך נר הבדלה

מעמדה של תאורה חשמלית לצורך נר הבדלה תלוי בשיקולים נוספים. כדי להבינם על בוריים, נקדים את המקור להדלקת נר הבדלה במוצאי שבת.

בגמרא (פסחים נד, א) מבואר בשם הברייתא: "אין מברכין על האור אלא במוצאי שבת, הואיל ותחילת ברייתו הוא". בהמשך הגמרא מבואר ש"אור היוצא מן העצים ומן האבנים" נברא במוצאי שבת. כיון שנברא האש, נתקנה ברכת "מאורי האש" במוצאי שבת.

כיון שברכת "מאורי האש" נתקנה על האש, ברי שאין לברך ברכה זו אלא על האש, ולא על אור שאינו מוגדר הלכתית כאש. לפי הסכמת פוסקים רבים, נורה חשמלית אכן נחשבת כאש, ולכן ניתן להשתמש בה לצורך נר הבדלה (ראה 'שערים המצויים בהלכה' ח"ב, צח, ו; גדולי הפוסקים, כגון האחיעזר, ה'בית יצחק', ה'חלקת יעקב', ועוד, כבר הכריעו שלנורה חשמלית (של זמנם) יש דין של אש).

יתרה-מזו, כמה פוסקים מביאים שהגר"ע גרודזינסקי ועוד פוסקים (כך מסופר על הרב מברסק ועל הגאון רגאטשובר) נהגו לברך במוצאי שבת על נורה חשמלית, כדי להוציא מלב הטועים שאמרו שאין

החשמל כאש, ורצו להתיר הדלקתו בשבת.

אולם, הוראה זו נכונה רק בנוגע לסוג הישן של נורה חשמלית, ולא לנורת פלורוסנט מפני שאורה נובע מגז ולא מחוט לוחט (שש"כ סא, לב).

בנוסף, יש פוסקים שהסתייגו משימוש בנורה חשמלית לצורך נר הבדלה, מפני הזכוכית המבדילה בין האדם לבין האש. אך להלכה, בזכוכית שקופה אין חוששים לכך, אבל יש לחוש להפסק הזכוכית בזכוכית צבעונית (על-פי שו"ע סימן רצח, סעיף טו, וראה באר היטב ס"ק טז; 'שערים המצויינים בהלכה', שם).

יש להעיר שמצווה מן המובחר לברך על "אבוקה" – נר בן שתי פתילות משולבות זו בזו. אולם, מעלת אבוקה היא שאורה מרובה וחזק (כמבואר ב'ערוך השולחן' רצח, ו). בשל עוצמת הנורה החשמלית, יחד עם זה שגם לה יש שתי קצוות, לכאורה מתקיים בה מעלת האבוקה (ראה 'אור חדש', עמ' ט).

נר חשמלי לנרות חנוכה

פוסקים רבים כותבים שאין להשתמש בנר חשמלי לנרות חנוכה. הסיבה לכך היא שיש להדליק נרות חנוכה בנר ופתילה, זכר לאורות המנורה (הר צבי, או"ח ח"ב, סימן קיד). העקרונות של תאורה חשמלית הם כמובן שונים בתכלית, ולכן אין בהם קיום תקנת נרות חנוכה.

סיבה נוספת לכך היא שכאמור, לנורה חשמלית יש דין של אבוקה, שאינה דומה לנר רגיל, ואינה כשרה להדלקת נרות חנוכה. טיעון זה, וכך טיעונים אחרים, מועלה על-ידי הגר"ע יוסף שליט"א בשו"ת יביע אומר (ח"ג, סימן לה).

טיעון נוסף, שהעלה בשו"ת מלמד להועיל (ח"א, סימן מו) וכך בספר מקראי קודש (חנוכה סימן כ, ע"ש בשם הגאון רוגוטשובר), הוא שייכתן שהדלקת נר חשמלי לא נחשב ל"מעשה הדלקה", ולכן אין בכך קיום מצווה (ע"ש שהדיון העיקרי סביב נקודה זה נאמר לעניין נרות שבת). מפני סיבות אלו, אין להדליק נרות חנוכה בתאורה חשמלית אלא בשעת הדחק גדול, גדול חייל שאין לו אפשרות להדליק במשהו אחר (ראה קונטרס על דיני חנוכה מאת הגרש"ז אירבך זצ"ל, שכתב כן).

בדיקת חמץ

האם מותר להשתמש בפנס חשמלי לצורך בדיקת חמץ, או שמא יש להשתמש בנר שעווה?

בניגוד להבדלה, אין הלכה של "אש" בבדיקת חמץ. הגמרא (ריש פסחים) מבארת שיש הלכה של "אור", ומשתמשים בנר בליל בדיקת חמץ לא מפני הצורך באש, אלא מפני התאורה האפקטיבית שנוצרת על-ידי ניגוד אור הנר לחושך הלילה.

משום כן, אין סיבה כלשהי שלא להשתמש בפנס חשמלי לצורך בדיקת חמץ, ובתנאי שהוא מספק תאורה טובה (ולא גרועה מן הנר). יתרה-מזו, יש גם יתרון לפנס חשמלי, שאינו נוטף – לפעמים השימוש בנר שעווה מונע מאנשים לדחוק את הנר לתוך פינות הבית, עקב נטיפת טיפות שעווה.

אין סיבה אפוא להעדיף סוג פנס אחד על משנהו, וגם פנס שפועל על בסיס LED כשר ומהודר לצורך בדיקת חמץ.

שו"ת הלכתי

מתוך השאלות שנשאלו באתר האינטרנט din.org.il בשבוע האחרון

עמלת החזרה בשיק פקדון שבוטל לאחר שהיה ויכוח על החוב

השאלה:

שלום וברכה!

בזמנו נתתי למישהו שיק פקדון לצורך מסויים. כעבור תקופה התעורר ויכוח לגבי התשלום, אם אני צריך לשלם או לא. במהלך המשא ומתן פרט ההוא באופן חד צדדי מבלי לעדכן אותי את השיק בצ"ינג' תמורת עמלה של 0.6 אחוז והצ"ינג' הפקיד את השיק. ביקשתי מהבנק להחזיר את השיק. האם אני צריך לשלם לו את עמלת פריטת השיק + עמלת החזרת השיק?

תשובה:

שלום רב,

אם הצ"ינג' תובע אותך, אתה חייב לשלם לו את מלוא הסכום הרשום על השיק. ואם לא היה רשום על השיק 'שיק פקדון', מסתבר שאתה חייב לשלם לו גם את עמלת החזרה. אם היה כתוב 'שיק פקדון' אינך חייב לשלם לו את עמלת החזרה ואם היה כתוב 'לא סחיר' אינך חייב לשלם לו כלום. אם מקבל השיק תובע אותך ולא סיכמת איתו כלום מראש על הוצאות אלו, אינך חייב לשלם לו לא עמלת הפריטה ולא עמלת החזרה.

מקורות:

לעניין שיק שחוזר בפשיעת בעל השיק עיין בספר פתחי חושן נזיקין פ"ג הערה סג שחייב ומצדד שאפילו אם היה שוגג חייב. ולכן אם לא היה

רשום 'שיק פקדון' היה על כותב השיק לחשוש שמא ימסרנו לאדם אחר והוא יפקיד. אבל אם היה רשום 'שיק פקדון' הרי זה פשיעה מצד הציננ' שהפקיד ללא בירור טלפוני מראש. וכן מקבל השיק אינו יכול לתבוע עמלות כיון שידע שיש ויכוח על התשלום ושהשיק עלול לחזור.

הזיק לעמוד חשמל פרטי שעמד בשטח עירוני ללא היתר

השאלה:

כבוד חברי בית הדין ברצוני לברר. לפני כמה שנים הנחנו קרוון בשטח עירוני ללא רשיון מהעירייה, וכן העמדנו שם עמוד ברזל לצורך העברת חשמל. לאחרונה עבד קבלן בנין בסמוך לשטח ובשוגג הפיל עם רכב כבד את העמוד. הקבלן טוען שהנחנו את העמוד ללא רשות ולכן הוא פטור על הנזק. הדין עם מי?

תשובה:

שלום רב,
מספק לא ניתן לחייב את הקבלן לשלם.

מקורות:

עיין בשו"ע חו"מ סי' שעח סעיפים ו-ז ובביאור הגר"א ס"ק יז בענין אם הזיק בדרך הילוכו. מבואר שם שלדעת רש"י אם הזיק לאחר שראה את הניזק, אפילו ברשות המזיק שאין לניזק רשות להיכנס, המזיק חייב. לדעת הרמב"ם בין ברשות המזיק ובין ברשות שניהם אם הזיק שלא בכוונה פטור. והכרעת הטור והשו"ע שברשות המזיק אם הזיק שלא בכוונה פטור וברשות שניהם לאחר שהמזיק ראה את הניזק חייב. בנידון דידן, המזיק נכנס בשטח של העירייה ברשות העירייה והניזק שלא ברשות. אם נתייחס לבונה בשטח של העירייה ללא רשות כאדם הנכנס לחצר חבירו שלא ברשות, יוצא שלדעת הטור והשו"ע המזיק פטור ורק לדעת רש"י המזיק חייב אם ראה את העמוד. ואם נתייחס כאילו שניהם ברשות יוצא שלדעת הטור והשו"ע חייב ורק לדעת הרמב"ם פטור. למעשה שאלה זו תלוי בגישות שונות של דיינים ואי אפשר להוציא מיד המוחזק.

אשה שהלשינה על בעלה, אם חייבת לקבל גט ואם הבעל חייב במזונות

השאלה:

בני זוג ישראלים יהודים חיים בבולגריה, בני הזוג בהלכי גירושין (הליך אזרחי בבולגריה). בית המשפט פסק ששני הילדים הגדולים אצל האב והבן הקטן אצל האם. האישה – על מנת לגרום לבעלה לעלות לארץ נגד רצונו – הגישה תביעות נגד האב על מנת שהוא לא יקבל ויזהר/או לחלופין ישלח לכלא ואז תקבל את הילדים. שאלתי – אישה שפעלה נגד בעלה "בדין מוסר" האם בית הדין יכול לחייב אותה לגט? ולחלופין האם אישה כזאת זכאית למזונות אישה במידה ותגיש תביעה?

תשובה:

שלום רב,
יש מקום גדול לכפות על האישה לקבל גט. כמו כן, מסתבר שאם הבעל מוכן לתת גט והאישה מסרבת ייפטר הבעל מלשלם מזונות. אולם כמובן שהכל תלוי במכלול הנסיבות.

מקורות:

עיין רמ"א אבן העזר סי' קטו סוף סעיף ד' "אשה שגזמה לבעלה שרצונה להשכיר עליו עובד כוכבים להרגו אם יעשה לה דבר, מיקרי עוברת על דת". ועיין פתחי תשובה שם ס"ק יז. אמנם ייתכן שבזמן הזה שאין עונש מוות אין האשה נקראת עוברת על דת אם מסרה לשלטונות, גם אם המסירה היתה שלא כדין, אבל מסתבר שאשה שהכניסה את בעלה בסכנת מאסר או צער גדול אחר גם כן מוגדרת כעוברת על דת. ועיין בפתחי תשובה שם סק"י וס"ק יד שלעניין כפיה לקבל גט, אין צריך התראה, אלא מספיק שהאשה עשתה כן פעמיים. במקום שהאשה מחוייבת לקבל גט, אין לה זכות למזונות. עיין שו"ע שם סעיף ה' וכן יש לדייק מהמבואר בס' קיז סעיף יא שאפילו אשה שיש לה מום גדול ומסרבת לקבל גט ניתן למנוע שאר כסות ועונה, כל שכן אשה שמעשיה הרעים גרמו. ועיין בפתחי תשובה סי' עז סק"ב שאפילו אם אינו

ברור שהאשה עברה על דת, או שיש לה מום שלא ניתן לחייבה לקבל גט, מכל מקום אם יש לבעל סיבה חזקה לגרש והאשה מסרבת לקבל גט, ניתן למנוע ממנה מזונות.

הלוואת עזרה הודית – האם צריך היתר עיסקה

השאלה:

במקום עבודתי יש הלוואת עזרה הודית כל אחד מפריש כל חודש 20 שקלים והכסף מוחזר לו בסיום תקופת העבודה, כאשר לוקחים הלוואה יש ריבית נמוכה. האם צריך היתר עיסקה כמו לבנקים או שלא צריך?

תשובה:

שלום רב,

חייבים לעשות היתר עיסקא ולהחתים את כל העובדים.

ניתן גם לכתוב בקיצור שכל ההלוואות מהקרן הם על פי נוסח היתר עיסקא שבספר קיצור שולחן ערוך, ולהסביר לכל העובדים שההלוואה איננה הלוואה רגילה אלא בעצם השקעה שיש למשקיעים חלק ברווחים ובהפסדים, אלא שמכניסים תנאים בהסכם כדי שהתוצאות יהיו בדרך כלל כמו בהלוואה, ושכך גם הבנקים עושים.

אם המטרה של הריבית היא לכסות את הוצאות הניהול, ניתן לעשות בדרך אחרת שמחייבים כל לווה לשלם סכום מסוים לכיסוי הוצאות, ללא קשר לגובה ההלוואה ולתקופתה. בדרך זו אין צורך להיתר עיסקא מעיקר הדין.

מקורות:

בספר חוות דעת סי' קס סק"י מביא מחלוקת אם יש איסור ריבית בממון של הקדש עניים שאין לו בעלים ידועים. אבל בנידון זה אסור מן התורה לכל הדעות, כיון שכל אחד מהעובדים שמפריש ממשכורתו מקבל בחזרה את מלוא כספו, כך שיש לקרן בעלים ידועים. וגם אם הריבית הולכת לקופת הקרן, מכל מקום הרי המלווה על מנת שהלווה יתן ריבית להקדש, גם כן אסור מן התורה, וכמבואר בשו"ע יו"ד סי' קס סעיף יד. לעניין שהחתם על היתר עיסקא חייב – לכתחילה – להבין את תוכנו, עיין שו"ת אגרות משה יו"ד ח"ב סי' סג ד"ה ואם בלאנדאן. לעניין גביית הוצאות ניהול מהלווים עיין ספר תורת ריבית פרק ה.

בנה רצפה והשכן השתמש בה כתקרה לחדר – האם חייב בהשתתפות בהוצאות

השאלה:

שלום.

אני גר בקומה שניה, ובניתי חדר נוסף לביתי. הרצפה שבניתי, היא על מרפסת השכן שגר בקומה ראשונה. מהרצפה שלי נוצרה לו תקרה על המרפסת שלו, והוא הלך וסגר את המרפסת עם קירות, ועשה חלון, התקין חשמל, צבע ושיפץ וכו'. כאשר באתי אליו בדרישה שישתתף עמי במחצית הוצאות התקרה (הרצפה שלי), נעניתי בשלילה, מאחר ולטענתו, כל עוד שהוא לא הרכיב חלונות (אלומיניום ותריסים) מיוחדות שהוא הכין לכך, אינו יכול לגמרי להשתמש עם החדר, ועל כן הוא פטור מלהשתתף עמי. כששאלתי אותו, אם כן, מדוע הוא בנה את כל זה, הוא השיב, כי זה היה לו זול יותר לבנות עם הקבלן שלי, שבין כה עבד במקום. אבל ככל שהוא לא משמש עם החדר, ואינו מרכיב חלונות, אינו רוצה לשלם, ולדעתו בצדק. האם יש דברים בגו? או שאם אתבענו בבי"ד, יחייבוהו לשלם?

תשובה:

שלום רב,

אם תתבע אותו יחייבוהו לשלם מיד.

אך אם הוא מתכנן להרכיב חלונות בזמן הקרוב ולשלם אז מרצונו, חבל לתבוע בבית דין. יש לקחת בחשבון שגם תביעה בבית דין לוקחת זמן.

מקורות:

עיין שו"ע חו"מ סי' קנז סעיף י לעניין כותל שבין שתי חצרות, שאם אחד מהם בנה למעלה מד' אמות כדי להפוך את החצר לבית ולאחר מכן גילה השני דעתו שגם הוא מעוניין לעשות תקרה על חצירו, הרי הוא חייב לשלם על הכותל, אף אם עדיין אינו נהנה ממנו.